

Humanitní Základy Medicíny- Zápočtová práce: *Jsou transplantace eticky zcela přijatelné?*

Transplantace orgánů jsou dnes již chápány jako běžné mnohdy život zachraňující lékařské zákroky. Nicméně kromě komplikací technických a logistických spojených především s nalezením vhodných dárců, rychlostí transplantace a následnými post-operačními imunologickými problémy, s sebou transplantace přináší i mnohé etické otázky, které jsou často přehlíženy.

Předpokladem úspěšné transplantace je u většiny orgánů odběr z živého dárce a ne z mrtvého, jak se mylně mnozí lidé domnívají. Přesněji řečeno, jedná se o dárce mrtvého z hlediska právního, nikoliv však biologického. S ohledem na právní přijatelnost transplantací byl vytvořen termín „mozková smrt“, jedná se tedy o smrt z hlediska vědomí a mozkové aktivity dárce. Není tedy pochyb, že jde o pacienta/dárce nezvratně umírajícího, ne však fakticky mrtvého, neboť jeho vitální funkce dýchání a krevního oběhu jsou zachovány, třebaže většinou za pomoci přístrojů. Vystává tedy zásadní otázka, do jaké míry je dárce v době transplantace skutečně mrtev? Podle Bernarda Jakobyho, autora knihy *Život po smrti*, si odpovědi na tuto otázku nejsou jisti sami lékaři, což dokazuje fakt, že dárce je během transplantace vždy uveden do narkózy, přestože centrum vnímání bolesti je uloženo v mozku, který byl již prohlášen za mrtvý. Mnozí dárce během transplantace vykazují i zvýšené pocení nebo náhlý nárůst krevního tlaku, což jsou běžné symptomy odpovědi organismu na bolest. Je tedy možné, že dárce ve skutečnosti stále vnímá, co se s jeho tělem děje, i přesto, že už byl vlastně prohlášen za mrtvého. Určení mozkové smrti je z lékařského hlediska faktickou hranicí mezi životem a smrtí, po jejímž překročení se z člověka stává pouhé skladiště náhradních dílů, kdy už není brán ohled na pocity pacienta a jeho právo na důstojné umírání a z pacienta jako subjektu se tak stává odlidštěný objekt. Co více, vzhledem k trvalému nedostatku dárců orgánů může být určení mozkové smrti mnohdy účelné a následná transplantace velmi necitlivá vzhledem k pozůstalým, vyrovnávajícím se nenadálou ztrátou. Téma důstojného umírání i ohled na bolest pozůstalých bylo předmětem přednášek a je tak v tomto směru relevantní.

Jiné etické dilema vychází z pohledu příjemce transplantovaného orgánu. Primární psychické morální dilema vychází z faktu, že neštěstí jednoho člověka je vlastně štěstím někoho jiného. Je však třeba si uvědomit, že nehody se stávají neustále a lidé umírají bez ohledu na ty, kteří čekají na transplantaci. V tomto směru tedy následná transplantace dává alespoň nějaký smysl ztrátě, která se již udála. Umírající člověk, kterému už není pomoci tak může zachránit jiného. Jeden zmařený život místo dvou tak jednoznačně mluví ve prospěch transplantací. Zatímco kvantitativně je transplantace přínosná, jiné dilema nastává z hlediska kvality následného života příjemce. Z medicínského hlediska je zdraví pacienta po transplantaci kontinuálně ničeno imunosupresivními léky, zároveň má ale transplantace také mnohdy velmi negativní vliv na psychiku pacienta. Vnitřní orgány a části těla, které příjemce nevidí nepředstavují po transplantaci takový problém, jedná-li se však o části těla, které jsou pro pacienta viditelné a mnohdy charakteristické, jako jsou například končetiny nebo části obličeje, je psychicky náročné sžít se s touto novou cizí tkání a nezřídká se to nepodaří vůbec. Je také otázkou do jaké míry si transplantované orgány zachovávají „paměť“ dárce a ovlivňují tak příjemce. Vývoj transplantační medicíny pokračuje směrem transplantace větších orgánových soustav, vliv transplantace na psychiku příjemce je tak více než aktuální.

Nejnovějším příkladem pokroku na poli transplantace je operace Italského neurochirurga Sergia Canavera plánovaná na prosinec 2017, kdy se chystá transplantovat hlavu, respektive tělo, pacientu trpícímu spinální svalovou atrofií. Tento plán je velmi kontroverzní jak z technického, tak bioetického hlediska. Vzhledem k tomu, že taková operace nebyla ještě nikdy úspěšně provedena ani zvířatech, jedná se tak o první klinický pokus, etická přijatelnost takového pokusu na člověku je tedy vysoce sporná. Vystává také problém, zda je morálně akceptovatelná existence člověka, který je ve skutečnosti tvořen ze dvou těl a zároveň jak se s tímto faktem dokáže vyrovnat pacient. Na tento zákrok se ve skutečnosti dá nahlížet ze dvou pohledů, buďto jako na transplantaci hlavy nebo

transplantaci těla. Hlavu jako centrum vědomí lze považovat za zásadnější část, to ovšem nic nemění na faktu, že pacientovo vědomí po transplantaci bude vlastně věznem cizího těla, což bude nepochybně představovat ohromnou psychickou zátěž. V neposlední řadě je otázkou jaká je motivace za tímto zákrokem, především zda je skutečně čistě vědecká s medicínským účelem a ne jen senzacechtivá. Na druhou stranu, pokud by zákrok byl úspěšný, znamenal by průlom ve spondylochirurgii a neurochirurgii a dal tak naději pacientům s porušenou míchou. Mnohé z lékařských postupů, jakými jsou například transplantace srdce, obličeje či dnes již zcela běžný zákrok interrupce, musely ve své době řešit obdobné etické otázky a potýkat se s nevolí veřejnosti, postupem času si však pod vahou lékařského i společenského přínosu vybojovaly své místo. Etické zásady se na základě historické zkušenosti zpravidla podvolují pokroku, otázkou zůstává, kde je hranice únosnosti a zda ji dokážeme odhalit včas.

Transplantace obecně jsou život zachraňujícími úkony, nesou s sebou však mnohá etická dilemata a to jak z pohledu dárce, tak příjemce. Dárce orgánu je v momentu vyjmutí orgánu ve stavu mozkové smrti, není však fakticky ještě mrtev, transplantace tak narušuje pacientovo právo na klid a důstojné umírání. Pro příjemce je transplantace mnohdy jedinou možností záchrany života, kvalitativně však bude jeho život navždy ovlivněn medikací a především u transplantací větších viditelných celků může mít negativní psychický vliv. Obecně lze říci, že bioetika často ustoupí novým zprvu kontroverzním postupům, včetně těch stále odvážnějších transplantačních, je však nutné stanovit určité hranice a neobětovat zcela morální zásady, na kterých je založeno fungování naší společnosti.

Počet znaků: 5,236

Zdroje:

Jakoby, Bernard, „*Život po smrti*,“ překlad PhDr. Rudolf Řežábek, nakladatelství Dialog, 2003
Neilson, Susie, „Would Human Head Transplant Be Ethical?,“ *Popular Science* website (July 3, 2013), <http://www.popsci.com/science/article/2013-07/would-human-head-transplant-be-ethical> (Navštíveno 22.1.2017)

Whitwam, Ryan, „Would Human Head Transplant Be Ethical?,“ *Extreme Tech* website (September 21, 2016) <https://www.extremetech.com/extreme/236006-surgeon-plans-first-human-head-transplant-in-2017> (Navštíveno 22.1.2017)